

Київський університет імені Бориса Грінченка  
Інститут людини  
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»  
Проректор з науково-методичної та  
навчальної роботи  
(О. Б. Жильцов)  
2020 р.



## РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Логопедія (алалія, афазія)»

для студентів

спеціальності	016 Спеціальна освіта (шифр і назва спеціальності (тей))
освітнього рівня	першого (бакалаврського) (назва освітнього рівня, ОКР)
освітньої програми	016.00.01 Логопедія (шифр і назва освітньої програми)
спеціалізації (за наявності)	_____ (назва спеціалізації)

Київ – 2020

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА  
Ідентифікаційний код 02136554  
Начальник відділу  
моніторингу якості освіти  
Програма № 0332/20  
Жильцов  
(підпис) (прізвище, ім'я)  
« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2020 р.

**Розробник:**

Тищенко Владислав Володимирович, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти.

**Викладачі:**

Тищенко Владислав Володимирович, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти.  
Міщенко Марина Сергіївна, викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Протокол від 02.10. 2019 р. № 11

Завідувач кафедри  (О.В. Мартинчук)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми Логопедія)

(назва освітньої програми)

02.10. 2019 р.

Керівник освітньої програми  (О.В. Мартинчук)

Робочу програму перевірено

02.10. 2019 р.

Заступник директора  (Р.О. Павлюк)

Пролонговано:

на 2020/2021 н.р.  Мартинчук ОВ «27» серпня 2020 р.

Протокол № 13

(підпис)

(ПІБ)

на 20\_\_/20\_\_ н.р. \_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_), «\_\_»\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Протокол №\_\_

(підпис)

(ПІБ)

на 20\_\_/20\_\_ н.р. \_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_), «\_\_»\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Протокол №\_\_

(підпис)

(ПІБ)

на 20\_\_/20\_\_ н.р. \_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_), «\_\_»\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Протокол №\_\_

(підпис)

(ПІБ)

## 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	5 / 150	
Курс	3	-
Семестр	5	-
Обсяг кредитів	5	-
Обсяг годин, в тому числі:	150	-
Аудиторні	56	-
Модульний контроль	8	-
Семестровий контроль	30	-
Самостійна робота	56	-
Форма семестрового контролю	Екзамен	-

## 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

**Мета:** Формувати у студентів теоретико-методологічні знання про алалію та афазію, причини, що їх викликають, шляхи їх подолання та попередження; практичні навички роботи з дітьми на основі засвоєних прийомів виявлення, корекції та профілактики алалії та афазії.

### **Завдання:**

- формувати загальні компетентності: інформаційну, самоосвітню;
- формувати фахові компетентності: організаційну, теоретико-методологічну, психолого-педагогічну, методичну, спеціально-педагогічну, спеціально-методичну, медико-біологічну, психолінгвістичну, діагностико-корекційну, логодіагностичну, логокорекційну.

## 3. Результати навчання за дисципліною:

– знати види мовленнєвих порушень: алалію та афазію; їх причини, механізми, структуру, симптоматику; методики корекційної роботи з подолання цих мовленнєвих порушень;

– уміти проводити кваліфіковане психолого-педагогічне обстеження з метою визначення протікання психічного розвитку, відповідності його віковим нормам, а також структури порушення при алалії та афазії;

– володіти методами диференційованої діагностики для визначення виду порушень;

– здійснювати корекційний вплив, володіти методами навчання та виховання дітей з алалією та афазією;

– уміти впроваджувати у практику різні профілактичні засоби з метою попередження виникнення мовленнєвих порушень або вторинних відхилень у психічному розвитку дитини;

– уміти консультувати дітей та дорослих з відхиленнями у мовленнєвому розвитку, їхніх батьків та педагогів з проблеми навчання, розвитку, життєвого та професійного самовизначення.

#### 4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
<b>Змістовий модуль 1</b>							
Науково-теоретичні засади вивчення алалії							
Тема 1. Центральні (мозкові механізми мовлення) в нормі та патології	8	2	2				4
Тема 2. Поняття про алалію, класифікація алалій	8	2	2				4
Тема 3. Поняття про моторну алалію, порушення мовлення у дітей з моторною алалією	8	2	2				4
Тема 4. Поняття про сенсорну алалію, порушення мовлення при сенсорній алалії	8	2	2				4
Модульний контроль	2						
Разом	34	8	8				16
<b>Змістовий модуль 2</b>							
Організація та методична реалізація діагностики та корекції різних форм алалії							
Тема 5. Організація та зміст діагностичного обстеження дітей з алалією	8	2		2			4
Тема 6. Методика діагностичного обстеження дітей із алалією	8	2		2			4
Тема 7. Зміст та методика корекційного впливу з подолання моторної алалії	8	2		2			4
Тема 8. Зміст та методика корекційного впливу з подолання сенсорної алалії	8	2		2			4
Модульний контроль	2						

Разом	34	8		8			16
Змістовий модуль 3 Науково-теоретичні засади вивчення афазії							
Тема 9. Поняття про афазію, класифікація афазій	8	2	2				4
Тема 10. Мовленнєва та немовленнєва симптоматика різних форм афазій	8	2	2				4
Модульний контроль	2						
Разом	18	4	4				8
Змістовий модуль 4 Організація та методична реалізація діагностики та корекції різних форм афазії							
Тема 11. Організація та зміст діагностичного обстеження осіб з афазією	8	2		2			4
Тема 12. Методика діагностичного обстеження осіб з афазією	8	2		2			4
Тема 13. Організація комплексної корекційно-відновлювальної роботи при афазії	8	2		2			4
Тема 14. Методика комплексної корекційно-відновлювальної роботи при різних формах афазії	8	2	2				4
Модульний контроль	2						
Разом	34	8	2	6			16
Підготовка та проходження контрольних заходів	30						
<b>Усього</b>	<b>150</b>	<b>28</b>	<b>14</b>	<b>14</b>			<b>56</b>

## 5. Програма навчальної дисципліни

### Змістовий модуль 1 Науково-теоретичні засади вивчення алалії

#### Тема 1. Центральні (мозкові) механізми мовлення в нормі та патології

Вчення про функціональні блоки мозку (за О.Р.Лурією). Мовленнєві центри кори головного мозку (локалізація, функції). Кінестетичний та кінетичний праксис як психофізіологічна основа моторної організації мовлення. Сенсорні мозкові механізми мовлення. Нейропсихологічна діагностика порушень центральних механізмів мовлення.

*Ключові слова:* функціональні блоки мозку, мовленнєві зони кори головного мозку.

*Рекомендована основна література [1,2,3,4]  
Рекомендована додаткова література [4,5,9]*

## **Тема 2. Поняття про алалію, класифікація алалій**

Визначення алалії. Причини, механізми алалії. Історія вивчення алалії. Основні наукові напрямки вивчення алалії на сучасному етапі. Анатомо-фізіологічний аспект вивчення алалій. Статистичні відомості про розповсюдженість алалії та прогнози в її подоланні. Класифікації алалій за різними принципами (етіологічним, патогенетичним, психологічним, лінгвістичним, психолінгвістичним). Дискусійні питання в проблемі алалії. Структура порушення при алалії. Основні форми алалії (моторна, сенсорна), форми моторної алалії (аферентна та еферентна, мішана). Ступені тяжкості алалії.

*Ключові слова:* алалія, форми алалії, класифікація алалії.

*Рекомендована основна література [1,2,3,4]  
Рекомендована додаткова література [4,5,9]*

## **Тема 3. Поняття про моторну алалію, порушення мовлення у дітей з моторною алалією**

Поняття моторної (експресивної) алалії.

Немовленнева симптоматика: особливості формування загальної, дрібної моторики; особливості формування основних психічних функцій (пам'яті, уваги, мислення, гнозису, праксису тощо). Характеристика нервово-соматичних, нервово-психічних симптомів. Особливості формування різних видів діяльності. Особливості соціальних контактів. Етапи розвитку мовлення дітей із моторною алалією. Рівні недорозвинення мовлення при моторній алалії. Взаємозв'язок між мовленням і мисленням у дітей з моторною алалією. Особливості формування всіх компонентів мовленнєвої системи у дітей із моторною алалією. Порушення різних ланок процесу породження мовленнєвого висловлювання при моторній алалії: несформованість задуму; внутрішнього програмування; порушення лексико-граматичного оформлення висловлювання; утруднення в фонетичній реалізації слова і висловлювання. Особливості формування фонетико-фонематичної системи мови. Особливості формування словника. Характер і структура порушень граматичної системи мови. Характер і структура порушень засвоєння морфологічної системи мови. Характер і структура порушень засвоєння синтаксичної системи мови. Специфіка формування комунікативної функції мовлення. Динаміка розвитку функцій і засобів мовлення у дітей із моторною алалією.

*Ключові слова:* моторна алалія, еферентна (кінетична моторна алалія), аферентна (кінестетична) моторна алалія, парафазія, літеральна парафазія, вербальна парафазія, антиципація, персеверація, контамінація, елізія, аграматизм.

*Рекомендована основна література [1,2,3,4]  
Рекомендована додаткова література [4,5,9]*

#### **Тема 4. Поняття про сенсорну алалію, порушення мовлення при сенсорній алалії**

Визначення, причини, механізми, симптоматика сенсорної (імпресивної) алалії. Структура порушення при сенсорній алалії (мовленнєва та немовленнєва симптоматика). Дані про стан фізіологічного слуху у дітей із сенсорною алалією. Специфіка акустико-гностичних і акустико-мнестичних проявів. Особливості акустичної уваги, сприймання та розуміння мовлення у дітей із сенсорною алалією. Ступені недорозвинення мовлення (різноманітність проявів недоліків розуміння мовлення). Психологічні особливості дітей із сенсорною алалією. Психолого-педагогічна характеристика дітей із сенсорною алалією.

*Ключові слова:* сенсорний та перцептивний рівень слухового сприймання, замикальна акупатія, відчуження смислу слова.

*Рекомендована основна література [1,2,3,4]*

*Рекомендована додаткова література [4,5,9]*

#### **Змістовий модуль 2**

#### **Організація та методична реалізація діагностики та корекції різних форм алалії**

#### **Тема 5. Організація та зміст діагностичного обстеження дітей з алалією**

Принципи, прийоми, зміст обстеження. Значення спостереження за дитиною при здійсненні діагностики. Специфіка обстеження дітей, що не володіють і не користуються мовленням. Відмежування моторної алалії від інших мовленнєвих порушень (дитяча афазія, анартрія, дизартрія) і станів (мутизм, аутизм). Відмежування моторної алалії від порушення інтелекту. Диференційна діагностика сенсорної алалії та зниження слуху. Диференційна діагностика сенсорної алалії та порушення інтелекту. Розмежування сенсорної та моторної алалії. Диференційна діагностика сенсорної алалії, розладів аутистичного спектра, мутизму.

*Ключові слова:* діагностика, диференційна діагностика, зміст діагностичного обстеження, форми алалії, облігатні ознаки різних форм алалії.

*Рекомендована основна література [2, 3, 5]*

*Рекомендована додаткова література [7, 11, 12]*

#### **Тема 6. Методика діагностичного обстеження дітей із алалією**

Диференційна діагностика сенсорної алалії та зниження слуху. Диференційна діагностика сенсорної алалії та порушення інтелекту. Розмежування сенсорної та моторної алалії.

Диференційна діагностика сенсорної алалії, раннього дитячого аутизму, мутизму.

*Ключові слова:* методика діагностичного обстеження, етапи діагностичного обстеження.

*Рекомендована основна література [2, 3, 5]  
Рекомендована додаткова література [7, 11, 12]*

### **Тема 7. Зміст та методика корекційного впливу з подолання моторної алалії**

Принципи, організація, етапи, зміст і методи корекційно-виховного впливу при моторній алалії. Планування і організація занять із дітьми, які мають різний ступінь тяжкості алалії. Значення та особливості початкового етапу впливу. Формування основних ланок мовленнєвої системи.

Розвиток операційних навичок мовленнєвої діяльності. Розвиток мовлення на основі предметно-практичної та інших видів провідної діяльності. Розвиток лексико-граматичного складу мовлення. Розвиток фонетико-фонематичного складу мовлення. Формування зв'язного висловлювання, специфіка формування комунікативної функції мовлення при моторній алалії. Динаміка розвитку функцій і засобів мовлення при моторній алалії. Роль ігрової діяльності і логоритміки в системі корекційної роботи.

*Ключові слова:* моторна алалія, корекційний вплив, організація корекційної роботи, зміст корекційної роботи, логоритміка.

*Рекомендована основна література [2, 3, 5]  
Рекомендована додаткова література [3, 8, 11]*

### **Тема 8. Зміст та методика корекційного впливу з подолання сенсорної алалії**

Розвиток імпресивного мовлення: формування уваги, сприймання немовленнєвих і мовленнєвих звуків, акустичних диференціювань, розуміння мовлення; використання різних засобів для диференціації системи значень. Формування експресивного мовлення: розвиток уваги до мовлення оточуючих; виховання контролю до власного мовлення; виховання різних форм і функцій мовлення у процесі предметно-практичної діяльності; Комплексність впливу при формуванні розуміння мовленнєвого висловлювання у дітей із сенсорною алалією.

*Ключові слова:* сенсорна алалія, корекційний вплив, організація корекційної роботи, зміст корекційної роботи.

*Рекомендована основна література [2, 3]  
Рекомендована додаткова література [13, 14]*

## **Змістовий модуль 3 Науково-теоретичні засади вивчення афазії**

### **Тема 9. Поняття про афазію, класифікація афазій.**

Визначення афазії, етіологія, механізми. Статистичні дані про розповсюдження. Короткі відомості з історії афазіології (основні етапи вивчення та наукові напрямки). Зв'язок досліджень афазії з розвитком



уявлень про вищі психічні функції. Нейролінгвістичний підхід у розумінні афазії на сучасному етапі. Причини афазії. Характерні для афазії патогенні фактори. Співвідношення органічних і функціональних уражень, нейродинамічні перебудови. Механізми різних форм афазії. Афазія у дітей і дорослих. Класифікація афазій за різними принципами (етіологічним, патогенетичним, клінічним, психолінгвістичним). Основні форми афазій, їх характеристика (акустико-гностична, акустико-мнестична, семантична, динамічна, аферентна моторна, еферентна моторна, мішана форма).

*Ключові слова:* афазія, форми афазії, патологічні механізми порушення мовлення при афазії.

*Рекомендована основна література [1, 2, 3, 4, 5]*

*Рекомендована додаткова література [4, 5, 6]*

## **Тема 10. Мовленнєва та немовленнєва симптоматика різних форм афазій**

Прояви системного, поліморфного порушення мовлення (фонетичні, фонематичні, лексичні, граматичні, синтаксичні). Різні ступені прояву афатичних порушень. Характеристика немовленнєвих симптомів. Стан рухових, слухових, зорових функцій. Стан сприймання, пам'яті, мислення, емоційно-вольової сфери. Співвідношення мовленнєвих і немовленнєвих симптомів, зв'язок між порушенням мовлення і мислення.

*Ключові слова:* симптом, мовленнєва симптоматика, немовленнєва симптоматика, співвідношення мовленнєвих та немовленнєвих порушень при афазії.

*Рекомендована основна література [2, 3]*

*Рекомендована додаткова література [2, 4, 5, 6]*

## **Змістовий модуль 4**

### **Організація та методична реалізація діагностики та корекції різних форм афазії**

#### **Тема 11. Організація та зміст діагностичного обстеження осіб з афазією**

Принципи організації комплексної допомоги особам з афазією. Зміст та структура логопедичного обстеження осіб з афазією. Етапи діагностичного обстеження при афазії.

*Ключові слова:* організація діагностичного обстеження, зміст діагностичного обстеження, етапи діагностичного обстеження

*Рекомендована основна література [2, 3]*

*Рекомендована додаткова література [1, 2, 6]*

#### **Тема 12. Методика діагностичного обстеження осіб з афазією**

Методика діагностичного обстеження стану вищих психічних функцій осіб із афазією. Обстеження немовленнєвого праксису і гнозису. Обстеження

просторового праксису. Оцінка відтворення ритмів. Обстеження орального і лицевого праксису. Обстеження мовленнєвих функцій. Дослідження загальної здібності хворого до мовленнєвої комунікації. Обстеження розуміння мовлення. (розуміння значення слів, простих речень, граматичних структур, прислів'їв тощо). Обстеження фонематичного слуху. Обстеження артикуляторної ланки мовлення (оральний, артикуляторний праксис). Обстеження автоматизованих видів мовлення, спряженого та відображеного повторення. Обстеження номінативної функції мовлення. Обстеження діалогічного і монологічного мовлення. Обстеження стану читання та письма. Логопедичний висновок про мовленнєвий статус хворого. Диференційна діагностика різних форм афазії. Виявлення та оцінка порушених і збережених ланок ВПФ і особливості особистості хворого з афазією. Відмежування дитячої афазії, афазії дорослих від патологій мовлення при психічних розладах.

*Ключові слова:* методика діагностичного обстеження, диференційні ознаки різних форм афазії.

*Рекомендована основна література [2, 3]*

*Рекомендована додаткова література [1, 2, 6]*

### **Тема 13. Організація комплексної корекційно-відновлювальної роботи при афазії**

Теоретичні основи, завдання та принципи відновлювальної роботи при афазії. Загальна організація і методи корекційно-відновлювальної роботи. Організація, зміст і методика роботи з відновлення мовлення на ранньому етапі впливу. Стимулювання розуміння мовлення на слух на ранньому етапі відновлення. Розгальмування і стимулювання експресивного мовлення при моторній афазії. Попередження виникнення та усунення різних патологічних симптомів. Організація, зміст і методика роботи на резидуальному етапі відновлення мовлення. Психотерапія та трудотерапія в комплексі відновлювальних заходів.

*Ключові слова:* корекційно-відновлювальна робота, організація корекційно-відновлювальної роботи, етапи корекційно-відновлювальної роботи.

*Рекомендована основна література [2, 3]*

*Рекомендована додаткова література [1, 2, 6]*

### **Тема 14. Методика комплексної корекційно-відновлювальної роботи при різних формах афазії**

Корекційно-педагогічна робота при аферентній моторній афазії. Корекційно-педагогічна робота при еферентній моторній афазії. Методика корекційно-відновлювальної роботи при акустико-гностичній афазії. Методика подолання акустико-мнестичної афазії. Методика подолання семантичної афазії. Методика логопедичного впливу при динамічній афазії. Корекційно-педагогічна робота при комплексних афазіях. Корекційно-

педагогічна робота по подоланню апраксії, алексії, аграфії, акалькулії в осіб з афазією. Подолання афазії у дітей і підлітків. Прогноз при афазії різних форм.

**Ключові слова:** зміст корекційно-відновлювальної роботи методика корекційно-відновлювальної роботи, прийоми корекційно-відновлювальної роботи.

**Рекомендована основна література [2, 3]**  
**Рекомендована додаткова література [1, 2, 6]**

## 6. Контроль навчальних досягнень

### 6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	4	4	4	4	2	2	4	4
Відвідування семінарських занять	1	4	4	-	-	2	2	1	1
Відвідування практичних занять	1	-	-	4	4	-	-	3	3
Робота на семінарському занятті	10	4	40	-	-	2	20	1	10
Робота на практичному занятті	10	-	-	4	40	-	-	3	30
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20	4	20	2	10	4	20
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	1	30
Разом			93		93		59		123
Максимальна кількість балів: 368									
Розрахунок коефіцієнта: $k=368/60=6,13$									

### 6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

#### **Змістовий модуль 1. «Науково-теоретичні засади вивчення алалії»**

Тема 1. Центральні (мозкові) механізми мовлення в нормі та патології (4 год.).

Завдання: накреслити схему розташування мовленнєвих центрів кори головного мозку.

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.

3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

Тема 2. Поняття про алалію, класифікація алалій (4 год.).

Завдання: Скласти таблицю „Порівняльна характеристика алалії та інших порушень мовленнєвого розвитку”.

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

Тема 3. Поняття про моторну алалію, порушення мовлення у дітей з моторною алалією (4 год.).

Завдання: Конспект праці Соботович Є.Ф. „Формирование правильной речи у детей с моторной алалией”.

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

Тема 4. Поняття про сенсорну алалію, порушення мовлення при сенсорній алалії (4 год.).

Завдання: Скласти таблицю «Порівняльна характеристика різних форм сенсорної алалії»

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

## ***Змістовий модуль 2. «Організація та методична реалізація діагностики та корекції різних форм алалії»***

Тема 5. Організація та зміст діагностичного обстеження дітей з алалією (4 год.).

Завдання:

- підготувати реферат з проблем діагностики алалії у дітей дошкільного та шкільного віку.
- написати есе по фільму «Два капітана». Визначити мовленнєве

порушення у головного героя фільму.

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

Тема 6. Методика діагностичного обстеження дітей із алалією (4 год.).

Завдання: Скласти таблицю «Особливості слухової функції у дітей з сенсорною алалією».

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

Тема 7. Зміст та методика корекційного впливу з подолання моторної алалії (4 год.).

Завдання: Написати конспект посібника Є.Ф. Соботович „Нарушення речевого розвитку у дітей и пути их преодоления”.

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

Тема 8. Зміст та методика корекційного впливу з подолання сенсорної алалії (4 год.).

Завдання: Написати конспект статті Заплатної С.М. „Корекція порушень складової структури слова у дітей із моторною алалією”.

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

### ***Змістовий модуль 3. «Науково-теоретичні засади вивчення афазії»***

Тема 9. Поняття про афазію, класифікація афазій (4 год.).

Завдання: Підготувати реферат „Етіологія та патогенез різних форм афазії”.

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

Тема 10. Мовленнєва та немовленнєва симптоматика різних форм афазій (4 год.).

Завдання: Скласти таблицю «Мовленнєва та немовленнєва симптоматика різних форм афазії».

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

### ***Змістовий модуль 4. «Організація та методична реалізація діагностики та корекції різних форм афазії»***

Тема 11. Організація та зміст діагностичного обстеження осіб з афазію (4 год.).

Завдання: Написати конспект праці Л.С. Цветкової «Афазия и восстановительное обучение».

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

Тема 12. Методика діагностичного обстеження осіб з афазію (4 год.).

Завдання: Підготувати дидактичні матеріали для обстеження вищих психічних функцій в осіб з афазією.

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

Тема 13. Організація комплексної корекційно-відновлювальної роботи при афазії (4 год.).

Завдання: Розробити конспект заняття з корекції вищих психічних функцій у осіб з афазією.

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

Тема 14. Методика комплексної корекційно-відновлювальної роботи при різних формах афазії (4 год.).

Завдання: Розробити план-конспект логопедичного заняття з відновлення мовлення в осіб з афазією.

Критерії оцінювання:

1. Змістовність – 1 б.
2. Правильність – 1 б.
3. Самостійність – 1 б.
4. Креативність – 1 б.
5. Критичність мислення -1 б.

### 6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

№ МКР	Форма проведення	Критерії оцінювання	Кількість балів
МКР 1	Тестування (10 тестових завдань)	Правильна відповідь на тестове завдання	2,5 бала за кожне тестове завдання
МКР 2	Тестування (10 тестових завдань)	Правильна відповідь на тестове завдання	2,5 бала за кожне тестове завдання
МКР 3	Тестування (10 тестових завдань)	Правильна відповідь на тестове завдання	2,5 бала за кожне тестове завдання
МКР 4	Тестування (10 тестових завдань)	Правильна відповідь на тестове завдання	2,5 бала за кожне тестове завдання

### 6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Письмова.

#### **Критерії оцінювання завдань**

За перше завдання (репродуктивного характеру) – тах 10 балів за правильну відповідь, яка демонструє знання і розуміння теоретичного матеріалу.

За друге завдання (аналітичне) – тах 10 балів за правильну, розгорнуту відповідь, з наявним аналізом та аргументацією власної позиції щодо змісту питання.

За третє завдання (практичне) – тах 20 балів за правильну, розгорнуту відповідь, яка на високому рівні презентує сформованість у студента професійних компетентностей у сфері навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

*Питання репродуктивного і аналітичного характеру*

1. Вчення про функціональні блоки мозку (за О.Р.Лурією).
2. Мовленнєві центри кори головного мозку (локалізація, функції).
3. Кінестетичний та кінетичний праксис як психофізіологічна основа моторної організації мовлення.
4. Нейропсихологічна діагностика порушень центральних механізмів мовлення.
5. Визначення алалії, причини, механізми алалії.
6. Основні наукові напрямки вивчення алалії на сучасному етапі.
7. Анатоμο-фізіологічний аспект вивчення алалії.
8. Дискусійні питання в проблемі вивчення алалії.
9. Немовленнєва симптоматика моторної алалії.
10. Рівні недорозвинення мовлення при моторній алалії.
11. Взаємозв'язок між мовленням і мисленням у дітей з моторною алалією.
12. Особливості формування фонетико-фонематичної системи мови у дітей з моторною алалією.
13. Особливості формування словника у дітей з моторною алалією.
14. Характер і структура порушень граматичної системи мови у дітей з моторною алалією.
15. Характер і структура порушень засвоєння морфологічної системи мови у дітей з моторною алалією.
16. Характер і структура порушень засвоєння синтаксичної системи мови у дітей з моторною алалією.
17. Специфіка формування комунікативної функції мовлення у дітей з моторною алалією.
18. Динаміка розвитку функцій і засобів мовлення у дітей із моторною алалією.
19. Принципи, прийоми, зміст обстеження дітей з моторною алалією.
20. Специфіка обстеження дітей, що не володіють і не користуються мовленням.
21. Відмежування моторної алалії від інших мовленнєвих порушень.
22. Відмежування моторної алалії від порушення інтелекту.
23. Принципи, організація, етапи, зміст і методи корекційно-виховного впливу при моторній алалії.
24. Розвиток лексико-граматичного складу мовлення у дітей з моторною алалією.
25. Розвиток фонетико-фонематичного складу мовлення у дітей з моторною алалією.



26. Формування зв'язного висловлювання, специфіка формування комунікативної функції мовлення при моторній алалії.
27. Роль ігрової діяльності і логоритміки у системі корекційної роботи при моторній алалії.
28. Визначення, причини, механізми, симптоматика сенсорної (імпресивної) алалії.
29. Структура порушення при сенсорній алалії (мовленнєва та немовленнєва симптоматика).
30. Дані про стан фізіологічного слуху у дітей із сенсорною алалією.
31. Специфіка акустико-гностичних і акустико-мнестичних проявів при сенсорній алалії.
32. Особливості акустичної уваги, сприймання та розуміння мовлення у дітей із сенсорною алалією.
33. Ступені недорозвинення мовлення у дітей з моторною алалією.
34. Психолого-педагогічна характеристика дітей із сенсорною алалією.
35. Диференційна діагностика сенсорної алалії та порушень слуху.
36. Диференційна діагностика сенсорної алалії та порушення інтелекту.
37. Розмежування сенсорної та моторної алалії.
38. Диференційна діагностика сенсорної алалії, раннього дитячого аутизму, мутизму.
39. Розвиток імпресивного мовлення у дітей з сенсорною алалією.
40. Формування експресивного мовлення у дітей з сенсорною алалією.
41. Визначення афазії, етіологія, механізми.
42. Етіологія афазії.
43. Психологічні механізми різних форм афазії.
44. Афазія у дітей і дорослих.
45. Класифікація афазій.
46. Основні форми афазій, їх коротка характеристика (акустико-гностична, акустико-мнестична, семантична, динамічна, аферентна моторна, еферентна моторна, мішана форма).
47. Прояви системного, поліморфного порушення мовлення (фонетичні, фонематичні, лексичні, граматичні, синтаксичні).
48. Різні ступені прояву афатичних порушень.
49. Характеристика немовленнєвих симптомів при афазії.
50. Стан рухових, слухових, зорових функцій при афазії.
51. Стан сприймання, пам'яті, мислення, емоційно-вольової сфери при афазії.
52. Співвідношення мовленнєвих і немовленнєвих симптомів, зв'язок між порушенням мовлення і мислення при афазії.
53. Зміст і структура діагностичного обстеження стану вищих психічних функцій осіб із афазією.

54. Обстеження немовленнєвого праксису і гнозису, просторового праксису, відтворення ритмів, орального і лицевого праксису, мовленнєвих функцій.

55. Дослідження загальної здібності хворого до мовленнєвої комунікації.

56. Обстеження розуміння мовлення (розуміння значення слів, простих речень, граматичних структур, прислів'їв тощо) при афазії.

57. Обстеження фонематичного слуху при афазії.

58. Обстеження артикуляторної ланки мовлення (оральний, артикуляторний праксис) при афазії.

59. Обстеження автоматизованих видів мовлення, спряженого та відображеного повторення при афазії.

60. Обстеження номінативної функції мовлення, діалогічного і монологічного мовлення, читання та письма при афазії.

61. Логопедичний висновок про мовленнєвий статус хворого при афазії.

62. Диференційна діагностика різних форм афазії.

63. Виявлення та оцінка порушених і збережених ланок ВПФ і особливості особистості людини з афазією.

64. Відмежування дитячої афазії, афазії дорослих від патологій мовлення при психічних розладах.

65. Теоретичні основи, завдання та принципи відновлювального навчання.

66. Загальна організація і методи корекційно-відновлювальної роботи при афазії.

67. Організація, зміст і методика роботи з відновлення мовлення на ранньому етапі впливу при афазії.

68. Стимулювання розуміння мовлення на слух на ранньому етапі відновлення при афазії.

69. Розгальмування і стимулювання експресивного мовлення при моторній афазії.

70. Організація, зміст і методика роботи на резидуальному етапі відновлення мовлення при афазії.

71. Корекційно-педагогічна робота при еферентній моторній афазії.

72. Подолання сенсорної акустико-гностичної афазії.

73. Подолання акустико-мнестичної афазії.

74. Подолання семантичної афазії.

75. Подолання динамічної афазії.

76. Корекційно-педагогічна робота з подолання апраксії, алексії, аграфії, акалькулії у хворих із афазією.

77. Подолання афазії у дітей і підлітків.

78. Прогноз при різних формах афазії.

#### 6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

## 7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 150 год., з них 28 год. – лекції, 14 год. – практичних заняття, 14 год. – семінарських занять; самостійна робота – 56 год., модульний контроль – 8 год., семестровий контроль – 30 год.

Модулі	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			
Назва модуля	Науково-теоретичні засади вивчення алаалії 93 балів				Організація та методична реалізація діагностики та корекції різних форм алаалії 93 балів			
Лекції	1 (1 бал)	2 (1 бал)	3 (1 бал)	4 (1 бал)	1 (1 бал)	2 (1 бал)	3 (1 бал)	4 (1 бал)
Теми лекцій	Центральні (мозкові) механізми мовлення в нормі та	Поняття про алаалію, класифікація алаалій	Поняття про моторну алаалію, порушення мовлення у	Поняття про сенсорну алаалію, порушення мовлення при	Організація та зміст діагностичного обстеження дітей з алаалією	Методика діагностичного обстеження дітей із алаалією	Зміст та методика корекційного впливу з подолання	Зміст та методика корекційного впливу з подолання
Практичні заняття					10 балів	10 балів	10 балів	10 балів
Теми практичних занять					Організація та зміст діагностичного обстеження дітей з алаалією (1 б.)	Методика діагностичного обстеження дітей із алаалією (1б.)	Зміст та методика корекційного впливу з подолання моторній алаалії (1 б.)	Зміст та методика корекційного впливу з подолання сенсорній алаалії (1 б.)
Семінарські заняття	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів				

Теми семінарських занять	Центральні (мозкові механізми мовлення) в нормі та патології (1 б.)	Поняття про алалію, класифікація алалій (1 б.)	Поняття про моторну алалію, порушення мовлення у дітей з моторною (1 б.)	Поняття про сенсорну алалію, порушення мовлення при сенсорній алалії (1 б.)				
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Поточний контроль	модульна контрольна робота №1 (25 балів)				модульна контрольна робота №2 (25 балів)			
Модулі	Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4				
Назва модуля	Науково-теоретичні засади вивчення афазії 59 балів			Організація та методична реалізація діагностики та корекції різних форм афазії 93 балів				
Лекції	1 (1 бал)	2 (1 бал)	1 (1 бал)	2 (1 бал)	3 (1 бал)	4 (1 бал)		
Теми лекцій	Поняття про афазію, класифікація афазій	Мовленнєва та немовленнєва симптоматика різних форм афазій	Організація та зміст діагностичного обстеження осіб з афазію	Методика діагностичного обстеження осіб з афазію	Організація комплексної корекційно-відновлювальної роботи при афазії	Методика комплексної корекційно-відновлювальної роботи при різних формах афазії		
Практичні заняття			10 балів	10 балів	10 балів			

Теми практичних занять			Організація та зміст діагностичного обстеження осіб з афазію (1 б.)	Методика діагностичного обстеження осіб з афазію (1 б.)	Організація комплексної корекційно-відновлювальної роботи при афазії (1 б.)	
Семінарські заняття	10 балів	10 балів				10 балів
Теми семінарських занять	Поняття про афазію, класифікація афазій (1 б.)	Мовленнєва та немовленнєва симптоматика різних форм афазій (1 б.)				Методика комплексної корекційно-відновлювальної роботи при різних формах афазії (1 б.)
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Поточний контроль	модульна контрольна робота №3 (25 балів)		модульна контрольна робота №4 (25 балів)			
Підсумковий контроль	<p style="text-align: center;">Екзамен</p> <p style="text-align: center;">Всього: 368 балів. <math>k=368/60=6,13</math></p>					

## 8. Рекомендовані джерела

### Основна (базова)

1. Бадалян Л.О. Невропатология. – К., 1988.
2. Логопедия: учеб. пособие для студ. дефектол. факульт. пед. вузов / под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – 3е изд. – М.: Владос, 1999.
3. Логопедія: підручник: / За ред. проф. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, доповн. та переробл. – К.: Видавничий дім «Слово», 2017.
4. Понятийно-терминологический словарь логопеда / под ред. В.И. Селиверстова. – М.: Владос, 1997.
5. Соботович Е.Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции. – К., 1995.

### Додаткова

1. Бейн Э. С., Бурлакова М. К., Визель Т. Г. Восстановление речи у больных с афазией. М., 1982.
2. Бурлакова М. К. Коррекционно-педагогическая работа при афазии. М., 1991.
3. Жукова Н. С., Мастюкова Е. М., Филичева Т. Б. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников. М., 1990.
4. Лурия А. Р. Высшие корковые функции человека. М., 1969.
5. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. М., 1973.
6. Оппель Б. В. Восстановление речи после инсульта. Л., 1972.
7. Соботович Е. Ф., Рождественская М. В. Особенности психического и речевого развития детей с моторной алалией. // Питання дефектології. К., 1975. Вип. 10. С. 70-86.
8. Соботович Е. Ф. Методические рекомендации по преодолению первичных нарушений речевого развития у учащихся подготовительного и первого классов для детей с тяжелыми нарушениями речи. К., КУМК, 1989.
9. Соботович Е. Ф. Психофизиологическая структура речевой деятельности и ее формирование в процессе нормального онтогенеза // Коррекционное обучение и воспитание детей с нарушениями слуха и речи. К., 1989.
10. Соботович Е.Ф. Особенности проявления и происхождения одной из форм косноязычия у детей дошкольного возраста // Дефектология. – 1971, №5.
11. Соботович Е.Ф. Формирование правильной речи у детей с моторной алалией. К.: КГПИ, 1983.
12. Соботович Е.Ф., Тищенко В.В., Бартенева Л.И., Данилавичюте Э.А., Андрусихина Л.Е., Трофименко Л.И. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению. К.: Актуальна освіта, 1997.
13. Трауготт Н. Н., Кайданова С. И. Нарушения слуха при сенсорной алалии и афазии. Л.: Наука, 1975. 180 с.

14. Тищенко В.В. Дослідження сенсорної алалії у психолого-педагогічному дискурсі // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Випуск 26. 2014. С. 50-53.

## **9. Додаткові ресурси (за наявності)**

## **10. Рекомендовані фільми та книги**

### ***Книги:***

1. Деніел Кіз. Квіти для Елджерона
2. Каверин В. Два капітана.

### ***Фільми:***

1. Два капітана.
2. Экипаж. 1 с.
3. Скафандр і метелик.
4. Доктор Хаус. Сезон 1. Серія 1.
5. Король говорить!
6. Body story. Brave New World.